

آیه‌های زندگی

ابتکار چند رسانه‌ای شبکه قرآن

● فاطمه شیرین

به برکت پیروزی انقلاب اسلامی، محیط رسانه‌ای جامعه ما برای اجرای برنامه‌های آموزشی و مخصوصاً آموزش دینی، فرصت مناسبی را فراهم آورده و رادیو قرآن به عنوان یک رسانه مذهبی و به اقتضا رسالت خود، سعی در ایفای نقشی بدیع در زمینه ترویج و آموزش فرهنگ قرآنی و عینیت بخشیدن به مفاهیم آیات الهی داشته است. این شبکه بر آن بوده تا با تنوع بخشی و نوآوری در قالب اجرای برنامه‌ها، مشارکت هر چه بیشتر مخاطبان را به خود جلب نموده و یاریگر رادیو در جهت تحقق اهداف متعالی باشد. طرح مسابقه آیه‌های زندگی نیز بنا به گفته دست‌اندرکاران آن، از جمله ابداعاتی بوده که در این جهت صورت پذیرفته است.

در آبان ماه سال ۱۳۸۰ که با حضور جمعی از قاریان قرآن کریم و متولیان و دست‌اندرکاران امور قرآنی کشور صورت گرفت، مقام معظم رهبری به لزوم توجه نسبت به روخوانی صحیح قرآن کریم و فراگیری معانی و مفاهیم این موهبت انسان‌ساز الهی تاکید فرمودند. در این راستا، محافل قرآنی و نهادهای مختلف با برنامه‌ریزی و اجرای برنامه‌های خاص قرآنی، جشنواره‌های قرآنی، مسابقات مختلف و... به رهنمودهای ایشان جامه عمل پوشانده و رادیو قرآن نیز در همین سال (۱۳۸۰) علاوه برداشتن برنامه‌های معمول خود، مسابقه **عطر قرآن، طعم رمضان** را اجرا نمود که با استقبال خوبی مواجه شد. این استقبال، مسئولان را بر آن داشت تا با طرحی جامع‌تر در این مسیر گام بردارند. از این رو از اوایل تابستان سال جاری، این شبکه با استفاده از طرح چند رسانه‌ای از طریق شبکه‌های مختلف صداوسیما و سایر رسانه‌های وابسته به سازمان صداوسیما (سروش) اقدام به برگزاری مسابقه **آیه‌های زندگی** نمود و کتابی با همین عنوان توسط «حسین

اسکندری» (مدیر طرح و برنامه رادیو قرآن) تالیف و با مساعدت آستان مقدس حضرت عبدالعظیم (ع) منتشر شد. این کتاب به تعداد یکصد هزار جلد توسط انتشارات سروش به چاپ رسید و در تهران و سایر شهرستانها در دسترس مردم قرار گرفت. کتاب **آیه‌های زندگی** دارای ۳۱۳ موضوع سیاسی، اجتماعی، معاد، انسان‌شناسی و... بر اساس ۳ مشخصه ماهیت آیه در موضوع، صراحت آیه در موضوع و اختصار با هدف انس بیشتر با قرآن و کاربردی کردن مفاهیم آن تهیه شد. پوشش چند رسانه‌ای این طرح از طریق شبکه‌های مختلف رادیویی و تلویزیونی صورت گرفت و شبکه ورزش با ۱۵ ساعت برنامه ۱۰ دقیقه‌ای تولیدی، هر روز از ساعت ۱۱/۳۰، شبکه جوان با ۱۵ ساعت برنامه ۱۰ دقیقه‌ای تولیدی هر روز از ساعت ۲۲، شبکه سراسری رادیو با ۱۵ ساعت برنامه ۱۰ دقیقه‌ای تولیدی هر روز قبل از اذان ظهر، شبکه پیام ۶ ساعت برنامه رادیویی تولیدی هر روز به صورت آنوس در فواصل و شبکه قرآن در مجموع با ۲۷۵ ساعت برنامه رادیویی به صورت زنده، روزانه از ساعت

۱۶/۳۰ تا ۱۷/۳۰ به ترویج و تبلیغ این برنامه پرداختند. تلویزیون نیز از طریق شبکه یک، روزی ۶ مرتبه، شبکه دو، روزی ۵ مرتبه، شبکه سه، روزی ۴ مرتبه، شبکه چهار، روزی ۳ مرتبه و شبکه پنج، روزی ۱۵ مرتبه، تصاویر این طرح را پخش نمود. همچنین روزنامه‌های **کیهان**، **اطلاعات**، **ایران**، **جام‌جم**، **همشهری**، **جمهوری اسلامی**، **جوان**، **سروش** و هفته‌نامه **گلستان قرآن**، این مسابقه را در سراسر کشور تبلیغ کردند. روزنامه **جام‌جم** نیز با اختصاص صفحه ۸ خود با درج سوالات مسابقه و خلاصه موضوعات کتاب، این امکان را فراهم نمود تا کسانی که کتاب را در اختیار ندارند، برای شرکت در مسابقه، منبع و سوالات را در دست داشته باشند. همچنین موضوعات قرآنی تعیین شده در کتاب **آیه‌های زندگی** با خط بریل نیز تهیه و در دسترس روشندان قرار گرفت. این کتاب به ۸ زبان زنده دنیا (روسی، چینی، فرانسه و...) نیز ترجمه شد. رادیو قرآن با تهیه بروشور و پوستر و ارسال آن به تمامی مراکز صداوسیما (در

شهرستانها) و دانشگاههای الزهراء، امام صادق(ع)، امیرکبیر، صنعتی شریف، دانشگاه آزاد اسلامی، وزارتخانه های کشاورزی، فرهنگ و ارشاد اسلامی، آموزش و پرورش، وزارت علوم و تحقیقات، سازمان اوقاف، سپاه پاسداران، ستاد اقامه نماز، نیروی مقاومت بسیج، فرهنگسرای قرآنی و... امکان ارتباط مستقیم با این برنامه را فراهم نمود. واحد سیار برنامه **آیه های زندگی** بنابه درخواست شرکت کنندگان که به صورت گروهی آماده شده بودند نیز با حضور کارشناس و تهیه کننده برنامه در سطح شهر و مناطق مختلف، امکان شرکت در مسابقه را به صورت حضوری برای شنوندگان فراهم نمود. کارشناس حفظ این برنامه، استاد «فاطمیان» و کارشناس تفسیر آیات،

حضرات آیات و حجج اسلام «خزعلی»، «مهسودی کنسی»، «جنواد محدثی»، «مهسودیان»، «راستگو»، «کلباسی»، «سیدکاظم ارفع»، «حسینی بوشهری»، «حاج علی اکبری»، «جاودان»، «آشتیانی» و «سیداحمدخاتمی»، «اکرمی» و «واعظ-پور» بودند.

تعداد شرکت کنندگان در مسابقه **آیه های زندگی**، ۱۸۰ هزار نفر بودند که ۴۷٪ آنها را مردان و ۵۳٪ را زنان تشکیل می دادند. از این تعداد ۳۵٪ زیر دپلم، ۳۴٪ دپلم و ۳۱٪ طلاب و دانشجویان بوده اند. بنابه گزارش ستاد برگزاری **آیه های زندگی**، آمار شرکت کنندگان نسبت به دوره قبل، چهار برابر شده است و در مدت چهار ماه، تعداد سی هزار تماس تلفنی با دبیرخانه این برنامه انجام شده است. این طرح با برگزاری مسابقه کتبی در پایان

مراحل اجرایی، بیش از یکصد و پنجاه هزار نامه از طرف شرکت کنندگان دریافت نمود. از میان تمامی شرکت کنندگان، ۱۰۰۰ نفر انتخاب شدند که در روزنامه **جام جم** اسامی برندگان به تفکیک حوزه حفظ و مفاهیم منتشر شد. نوع جوایز اهدایی نیز با برگزاری جشن میلاد حضرت حجت (عج) در صلاهی شهر ری و با همکاری آستانه مقدس حضرت عبدالعظیم(ع) مشخص گردید. از آنجا که این طرح، با استقبال کم نظیر مردم روبه رشد و علما و مراجع نیز با بیان نظر خود، برنامه را مورد تشویق و تصدیق قرار دادند، دست اندرکاران اقدام به اجرای مرحله دوم طرح نمودند که با موضوع ادعیه قرآنی (۷۲ موضوع) با عنوان **تا آسمان تا** آخر ماه مبارک رمضان به اجرا درآمد.

مصاحبه با آقای محمد رضا خالقی تهیه کننده و سردبیر برنامه آیه های زندگی

- حضور شما در رادیو از چه زمانی و چگونه آغاز شد؟
- بنده از سال ۱۳۷۶ کارم را در رادیو قرآن با گروه نظارت آغاز کردم و در سال ۱۳۷۷ به کار برنامه سازی مشغول شدم.
- چگونه با این برنامه و نحوه ساخت آن آشنا شدید؟ آیا پیش زمینه ای داشتید؟
- ماه مبارک سال گذشته برنامه ای داشتیم با عنوان **عطر قرآن، طعم رمضان** که با رویکرد پرداختن به مفاهیم قرآن به اجرا گذاشته شد. این برنامه هر روز در آستانه وقت شرعی مغرب به حفظ سه سوره مبارکه روم، دخان و عنکبوت می پرداخت. اما اینکه مفاهیم و حفظ موضوعی قرآن بحث برنامه ما قرار گرفت، به خاطر سخنان مقام معظم رهبری بود که در ماه مبارک سال گذشته ایراد گردید.

ایشان در ضیافت افطاری که با حضور قاریان قرآن انجام شد تاکید زیادی روی مفاهیم قرآن داشتند. به هر حال این برنامه که سال گذشته کار خود را آغاز کرد، جواب خوب و مثبت داد و شنونده های بسیاری را جلب کرد و حافظان این سه سوره خیلی زیاد شدند. دو جشنواره برای این برنامه برگزار کردیم؛ یکی جشنواره حفظ و دیگری جشنواره مفاهیم بود.

در رشته حفظ بین کسانی که به حفظ این سه سوره پرداختند، مسابقه‌ای انجام شد و نتایج همان‌جا اعلام شد. این کار، برکت خوبی به همراه داشت. با موفقیت این برنامه در سال گذشته، دفتر طرح و برنامه به مدیریت آقای «اسکندری» بر این شد که این امر را فراگیرتر کند و به همین دلیل، به حفظ موضوعی آیات قرآن رویکردی نشان داد و الحمدلله تلاشی که از سال گذشته در ماه رمضان صورت گرفت، در تابستان امسال به ثمر نشست. ۳۱۳ موضوع در زمینه‌های اعتقادی، دینی، فقهی، سیاسی و اجتماعی مطرح شد. این صورت که بنابه درخواست شایگان که شبکه قرآن به صورت کامل و مبسوط و از شبکه‌های دیگر (رادیو جوان، رادیو سراسری، رادیو پیام، رادیو ورزش و شبکه ۵ سیما) حمایت می‌شد. صفحه هشت روزنامه جام-جم نیز به این موضوع اختصاص داده شد و رادیو قرآن یک‌سری شنونده و مخاطب جدید جذب کرد.

□ آیا انتظار این را داشتید که ۱۸۰ هزار نفر مخاطب برای این برنامه داشته باشید؟

○ چند رسانه‌ای بودن این طرح، این توقع را داشتیم، ولی فکر نمی‌کردیم که به این سرعت جواب دهد. این از لطف خدا بود که اینقدر شنونده جذب شوند و با عشق و علاقه بیایند و پا به این عرصه بگذارند. ما حتی افرادی در بین شنونده‌ها داشتیم که حافظ کل قرآن بودند، اما وقتی به حفظ موضوعی قرآن می‌رسیدند، چون بحث مفاهیم در میان بود، دیدیم که مشکل دارند. آنجا اراده مسئولان شبکه بر این سوال مطوف شد که کسی که حافظ کل قرآن است چه طور می‌شود که مفهومی از قرآن را ندادند. می‌بینید که حفظ صوری صورت گرفته است و حفظ با مفاهیم نبوده، بنابراین تمامی این عوامل در جذب مخاطبان دخیل بوده‌اند.

□ درباره قالب برنامه توضیح دهید؟

○ برنامه با تذکرات پیرامون حفظ قرآن مجید آغاز می‌شد. بعد از آن، پرسش از شنوندگانی که تماس تلفنی داشتند و به حفظ آیات مربوطه بود و بعد از آن، بیان آیاتی که شنونده‌ها فراد باید حفظ می‌شدند و عموماً تا ۳ آیه بود که به صورت موضوعی برای آنها پخش می‌کردیم. بعد سخنان اساتید و

کارشناسان حوزه و دانشگاه پخش می‌شد که درباره مفاهیم آیات توضیح می‌دادند و مجدداً برمی‌گشتیم به پاسخگویی شنوندگان، که تقریباً روال روزانه به این ترتیب بود. برای حفظ موضوع، بنده یک روال هفتگی را در برنامه گذاشتم و چون شنونده‌های ما بعضی اوقات، موفق به شنیدن برنامه نمی‌شدند، هر هفته، شب‌ها، آیاتی که هفته گذشته برای حفظ گذاشته بودیم تکرار می‌کردیم، البته مسبوط، مختصر و به‌طور اشاره به آیات پرداخته می‌شد و ترجمه و تفسیر گفته نمی‌شد. گزارشهایی را نیز در برنامه داشتیم که این صورت که بنابه درخواست شایگان که مثلاً در یک خانواده بودند و چند نفر حفظ آیات را انجام داده بودند، به آنجا رفته و گزارش تهیه می‌کردیم و به‌صورت زنده در برنامه پخش می‌شد. واحدهای سیار هم در نماز جمعه، مساجد و اماکن زیارتی و در سطح شهر حضور داشتند و در شهرستانهای مختلف نیز این کار انجام می‌شده هم مثل شهرستان آبدیه که بنده هم در جریان بودم آنها علاوه بر مسابقه رادیو، خودشان با همین مسبک و سیاق و یا همین موضوعات، مسابقه‌ای ترتیب داده بودند و تماس گرفته بودند و کتاب را جهت توزیع در شهرستان درخواست می‌کردند. البته علی‌رغم اینکه ۱۰۰ هزار جلد کتاب در سراسر کشور توزیع شده و روزنامه جام‌جم هم خلاصه آن را منتشر کرده بود، باز هم تماسهایی را با برنامه داشتیم که ابراز می‌داشتند کتاب مورد نظر را در اختیار ندارند. در همین برنامه ما حضور مسئولان کشوری را داشتیم که دعوت شده و درگیر طرح می‌شدند؛ مثل مشارکت اداره امور اوقاف و خیریه، دفتر نشر آثار حضرت امام (ره) و مشارکت وزارت فرهنگ و ارشاد که وزیر محترم ارشاد در برنامه نیز حضور یافتند.

□ از حضور کارشناسان تفسیر قرآن در برنامه به چه صورت استفاده می‌شد؟

○ در برنامه حضور مستقیم کارشناسان تفسیر را نداشتیم، چون این امر وقت زیادی را در برنامه می‌گرفت؛ زیرا صحبت‌های ممکن در یک ربع یا ۲۰ دقیقه زمان می‌برد که با توجه به برنامه دو ساعته ما، این امر میسر نبود. لذا از قبل، صحبت‌های آنان تهیه و در آئینهای ۵ یا ۶ دقیقه‌ای خلاصه و مفید پخش می‌شد.

□ تفاوت این برنامه را در ساخت و تهیه، با سایر برنامه‌هایی که کارکرده‌اید در چه چیز می‌بینید؟

○ مهم‌ترین تفاوت در ارتباط شنونده‌ها با برنامه بود. تعداد آیات قرآن چند تا برکت داشت؛ شنونده خودش را عضو برنامه می‌دانست و آماده می‌شد که در یک رسانه سراسری صحبت کند، پس سعی می‌کرد بهتر کار کند و آمادگی بیشتری داشته باشد.

□ با توجه به شرایط متفاوت اجتماعی و فرهنگی و ویژگی‌های متغیر روحی- روانی مخاطبان، رادیو قرآن چه تدابیری را برای کاربردی نمودن و تسهیل درک مفاهیم قرآنی اندیشیده است؟ و آیا این برنامه اساس مخاطب‌شناسی داشته است؟

○ در اینجا از حدیثی استفاده می‌کنم که گفته شده «همیشه باید با زبان قوم صحبت کنیم»، ببینم زبانی که امروز مردم ما مفاهیم قرآن را می‌فهمند، چیست. در بیان مفاهیم قرآن بایستی به زبان محسوس و قابل لمس و فیهم برای مخاطب سخن گفت؛ همان‌طور که به بچه کلاس اول می‌خواهم عدد یک را نمایش دهم و از ابزار گوناگون مثل گل و نمایی و... استفاده می‌کنم و به او تفهیم می‌کنم که این عدد، یک است. برای درک مفاهیم قرآنی نیز به زبان مردم سخن می‌گویم. در حال حاضر با توجه به تهجم عظیم فرهنگی باید زبان محسوس برای تفهیم و کاربردی کردن قرآن داشته باشیم، نه اینکه از زبان سنگین و غیر محسوس استفاده شود. بنده در اینجا مثال قرآنی از آقای «قرائتی» نقل می‌کنم. ایشان در تفسیر سوره حضرت یوسف (ع) اینطور صحبت می‌کردند که «یک جوانی بود که خیلی زیاده بود، خیلی هم با تقوا بود. خوب شما هم زیبا هستید، اما این زیبایی باعث نشود که بی تقوا بشوید، دشمن هم دور و برش خیلی زیاد بود و حضرت یوسف را می‌خواستند بپزند توی چاه، شما را هم می‌خواهند بپزند توی چاه»، ببینید زبان گفتاری چقدر ساده و روان است. حال مفاهیم قرآنی را باید مطابق مصلحت زمان مطابقت داده و به شنونده القا نمود. البته این امر مستلزم آن است که شنونده را بشناسیم.

کفت وگو با سید مهدی فاطمیان
کارشناس حفظ مسابقه آیه‌های زندگی

به این صورت که اعلام عمومی می‌کنیم
برای حفظ کل قرآن اقدام کنند که اسم
تک‌تک افراد برای کلاس، قبلاً نوشته
شود.

**نظر شونده‌ها در ارتباط تلفنی راجع
به برنامه چه بود؟ آیا در تماس‌هایشان تاثیر
برنامه را در آنها حس کردید؟**

○ بسیاری از شونده‌ها در یک عبارت
هم‌صدا بودند که «ما بهترین تابستان را به-
خاطر وجود برنامه آیه‌های زندگی
داشتیم» و از پایان یافتن برنامه ناراحت
بودند. ما شونده‌های داشتیم که گاهی با
برنامه تماس می‌گرفتند و یک‌بار جریانی
را تعریف کردند در مورد همسایه خودشان
که بیمار سرطانی در منزل داشتند. این
خانواده چندان مذهبی نبودند، اما با
مشاهده کتاب **آیه‌های زندگی** در دست
یکی از شونده‌ها، طالب خواندن کتاب
می‌شوند. بعد از چند روز کتاب را به
همراه یک جعبه شیرینی به ایشان
برمی‌گرداند و ایشان سوال می‌کنند که
قضیه چیست؟ و خانواده‌ای که بیمار
سرطانی داشتند ابراز می‌دارند که تقال به
این کتاب می‌زند، مثل استخاره کردن یا
تقال کردن با قرآن، بار اول که کتاب را باز
می‌کنند، در آن دو صفحه، چیزی نظرشان
را جلب نمی‌کند. باز دوم این آیه هودا
می‌شود «و نزل من القرآن ما هو شفا و
رحمه... که قرآن نسخه شفابخش است و
درمان را در آن بجویید». حال چه تحولی
در این بیمار ایجاد شده که به کلی شفا
می‌یابد.

در این کتاب چیست؟

○ نویسنده کتاب سعی کردند بیشترین
موضوعات انتخاب شده، موضوعاتی
باشند که ما در زندگی به آنها نیاز داریم.
اولین موضوعات آن عبارتند از:
خداشناسی و شناخت پیامبران، امامت به
صورت اجمال، اصول اعتقادی و هر
چیزی که حداقل مکان نیاز بوده است. این
کتاب مشتمل بر ۳۱۳ موضوع است که
یادآور یاران و اصحاب حضرت ولی عصر
(عج) است و اشاراتی نیز به جهانی شدن
حکومت اسلام دارد.

**رادیو قرآن در امر آموزش و ترویج
قرآن چگونه می‌تواند به مخاطبان خود
کمک کند؟**

○ برنامه **معجزه جاوید** که قبلاً بخش
شد، در واقع هدفش پاسخگویی به کسانی
بود که می‌خواستند روش حفظ قرآن را
بدانند و اینکه اگر بتوانند قرآن را حفظ
کنند، چه راهکارهایی دارد و چه
توصیه‌هایی می‌توانند از رادیو بشنوند
به کار برند. یک گروه هم آنهايي بودند که
تجربه حفظ داشتند، حال یا کل قرآن یا
بخشی از آن، که آنها هم مشکلاتی را در
طی حفظ کردن با آن برخورد می‌کردند، با
ما در میان گذاشته و ما راهنمایی‌های لازم را
ارائه می‌کردیم و برنامه برای شونده‌های
خود قابل استفاده بود و هنوز هم افرادی
پس‌گیری می‌کنند. یکی از فواید یا
تجربه‌های برنامه **آیه‌های زندگی** در این
چند ماه، این بوده که خیلیها با حفظ این
۳۱۳ موضوع دریافته‌اند که استعداد حفظ کل
قرآن را دارند و ما هم در این زمینه
مشوقشان بودیم که تعداد زیادی از آنها
شروع به حفظ قرآن کردند و قرار بر این
شد که بعد از ماه رمضان یک برنامه
عمومی برای حفظ کل قرآن داشته باشیم؛

**از چه سالی با رادیو قرآن همکاری
می‌کنید و چگونه با این برنامه آشنا
شدید؟**

○ از سال ۱۳۷۸ که مسابقات قرآن
کشوری شروع شده بود تا به حالا.
گاهگاهی همکاری‌هایی را با رادیو داشته‌ام.
سال گذشته که با برنامه **معجزه جاوید**
همکاری می‌کردم، با برنامه‌های رادیویی و
با این طرز کار آشنا شدم. شخصا هم
علاقه‌مند بودم که با این برنامه رادیویی و
زنده که استقبال خوبی هم از آن شد،
همکاری کنم. من از ابتدای این برنامه که
آقای «اسکندری» و دوستان دیگر کار
می‌کردند، در جریان بودم و این توفیق
نصیب شد که با این برنامه هر روز در
خدمت شنوندگان و دوستان باشم و
الحمدلله هم از کتاب و هم از برنامه
استقبال شد.

**شما به عنوان یک کارشناس قرآنی،
اهداف و ضرورت این طرح را چه
می‌دانید؟**

○ خیلی از مردم برای اینکه تمام قرآن را
بخوانند و بفهمند و در حد مفاهیم از آن
استفاده کنند، یا وقت نمی‌کنند و یا فکر
می‌کنند که این کار خیلی وقت ببرد، ولی
وقتی کتاب **آیه‌های زندگی** در حد چند
صد آیه و موضوع (۳۱۳ آیه) استفاده شده با
شرح مختصر آیات، منتشر شد، از آن
استقبال کردند. ما نمونه‌های خیلی خوبی
داشتیم؛ مثلاً در مورد اولین آیه که
می‌گوید: «از چیزی که علم نداری پیروی
نکن» (اسراء- ۳۶)، یکی از شنوندگان
تماس گرفتند و جریانی را شرح دادند که
مرتبط با این موضوع آیه بوده و با استفاده
از این آیه از عکس‌العمل ناشایست پرهیز
کردند.

نظر شما درباره نوع تقسیم‌بندی آیات

